

Y
K
Y

kitap-lik

YIL:23

184

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

MART - NİSAN 2016 • 15 TL • ISSN 1300-0586

977 13000586184

84
977 1300-058602

Tahsin Yücel Dizini

Bahadır Gülmez

**Yahya Kemal'in
Tavan Arası**

Ekrem Işın

**Rasim Özdenören ile
Uyumsuzluk üstüne**

**Ölümün Sevgili Yazarı
Tezer Özlü**

**Ahmet Haşim'e Göre
Kadınlarda Kısa Saç Modası**

Öykü Adnan Özyalçınar, Şiir Erkök
Yılmaz, Behçet Çelik, Nuray Tekin,
Gürgenç Korkmazel, Eylem Ata Güleç

Şiir Tarık Günersel, Ahmet Güntan,
Ömer Erdem, Mehmet Can Doğan,
Melih Elhan, Osman Özçakar, Burak
Acar, Senem Gökel, Şavkar Altınel /
Tuncer Erdem

Yazı Talât S. Halman, Hüseyin
Ferhad, Onur Bilge Kula, İlyaz Bingül,
Mehmet Can Doğan, Asuman Susam,
Belgin Önal, Nâzım H. Polat, Hande
Ortaç, Alper Beşe, Necati Tonga,
M. Şeref Özsoy, Mukadder Özgeç,
Rahime Sarıçelik, Zeynep Oral

Söyleşi Finneganın Vahri
çevirmeni Umur Çelikyay ile

NECATİ TONGA

Hikâyenin Peşindeki Hikâye

"Elleri kolları bağlanmış bir mahkûmun çaresizliği ile manevi bir darâğacına doğru merdivenleri çıkıyordum ağır ağır."
Murat Gülsoy, "Geçmiş Zaman Elbiseleri"

Ahmet Hamdi Tanpınar, Murat Gülsoy'un, Oğuz Atay, Borges ve Kafka ile birlikte örnek aldığı, etkisinde kaldığı yazarlardan biridir. Gülsoy, 602. Gece: Kendini Fark Eden Hikâye adlı eserinin Tanpınar bölümünde yazarla ilgili düşüncelerini şöyle ifade eder:

Tanpınar üzerine düşünmek, Türkiye'de yaşayan birçok yazar gibi benim de edebiyat maceramda önemli bir yere sahiptir. Yakın zamanda gün ışığına çıkmış günlüklerinde parasızlık, aşksızlık, yalnızlık ve hastalıklar içinde boğuşan yazarın hazin çırpınışlarını, zayıflıklarını, hayal kırıklıklarını okurken kendimde gözlemediğim kişisel unsurların nasıl olup da benden yarım yüzyıl önce yaşayıp ölmüş bu yazarda da var olduğunu dehşet içinde fark ettim. Yazarları ve yapıtlarını sevmemin, onlardan etkilenmemin başlıca nedeni bu olsa gerek: baktığımda kendi yüzümü görmek. Bu yansıma benim rüyalarıma bakıp da gördüğüm bulanık gerçeklikten çok da farklı değil. Kendimi insan olarak da çok yakın hissettiğim birkaç yazardan biri olmasının yanı sıra modern edebiyatımız için bir başlangıç noktası aradığımda da karşıma çıkan ilk isimdir Tanpınar. (2009: 85)

Tanpınar'ın eserlerine ve hayatına baktığında kendini gördüğünü ifade eden Gülsoy, pek çok eserinde Tanpınar'a göndermeler yapar. Murat Gülsoy; *Baba, Oğul ve Kutsal Roman*'da (2012) yaşanırken yazılan, yazılırken yaşanan bir roman kaleme almak isteyen orta yaşlı bir yazarı anlatmıştır. Bir ustalar ve eserler galerisi olarak kurgulanan romanın önemli figürlerinden biri Tanpınar'dır. Romanın "Düşüş" bölümü, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nden alınmış bir epigrafla başlar ve romanın ana temalarından biri "zaman" olduğu için orta yaşlı yazar, sık sık Tanpınar'ın Âşiyân'daki mezarının başında zaman, yaşlılık ve ölümle ilgili düşüncelere dalar. Roman boyunca Tanpınar'ın "Ne içindeyim zamanın / Ne de büsbütün dışında / Yekpâre geniş bir ânın/Parçalanmaz akışında" mısralarını ve bu mısraların yazarın zihnindeki yansımalarını duyarız.

Murat Gülsoy, son romanı *Gölgeler ve Hayaller Şehri*'nde de Tanpınar'a bir gönderme yapar. Doğu-Batı çatışması yaşayan Türk asıllı Fransız gazeteci Fuat Chausson'un (ki romanda Beşir Fuad'ın oğludur) İkinci Meşrutiyet döneminde İstanbul'da yaşadıklarına odaklanan roman; muhtevası, anlatım biçimi ve şahıs kadrosuyla dikkat çekici bir eserdir. Fuat Chausson'un kimlik bunalımlarının tarihi bir atmosferde ve mektup formuyla dile geldiği eserde yazar, bir edebî oyun yaparak romana Ahmet Hamdi Tanpınar'ı dâhil etmiştir. 1901 yılında doğan ve gerçek âlemde Arakel'in dükkânında bulun-

ması imkânsız olan Tanpınar, romanda kucağında siyah bir kedi ile Beşir Fuat'ı değerlendiren yorumlar yapar. (s. 229-230)

Romanlarda karşımıza çıkan bu göndermelerin dışında Murat Gülsoy'un Tanpınar'la ilişki kurduğu ilk metin, *Âlemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler* kitabındaki "Geçmiş Zaman Elbiseleri" adlı hikâyesidir. (s. 123-139) Gülsoy, bu hikâyesinde Tanpınar'ın aynı adlı hikâyesini tema, dil ve üslup gibi açılardan devam ettirmeye çalışır. 602. *Gece: Kendini Fark Eden Hikâye* adlı kitabında Tanpınar'ın bu hikâyesini yakın okumaya tabi tutan yazar, Tanpınar'ın hikâyesinin kendisini derinden etkileyen bir metin olduğunu ve Metin Erksan'ın hikâyeden uyarladığı filmi korku içinde izlemesinin de etkisiyle aynı adlı bir hikâye yazdığını belirtir. (s. 86)

Tanpınar'ın hikâyesinden alınmış bir epigrafla başlayan Murat Gülsoy'un "Geçmiş Zaman Elbiseleri" adlı hikâyesinin ana çizgileriyle vaka örgüsü şöyledir: Yeni bir hayatın temellerini atmak üzere İstanbul'a dönen ben-anlatıcı, Bursa'da bir an gördüğü fakat sonra kaybettiği ihtiyar adamla genç kızı unutmaya çalışsa da bunu bir türlü başaramaz. Ankara'da geçirdiği rüya gibi gecenin etkisinden kurtulamayan kahraman, sebepsiz kederler içinde boğulmaktadır. Bir gün kimliği meçhul bir şahıs, kahramana telefon ederek eski zaman elbiseleri giyen genç kızı görmek istiyorsa bir kâğıt almasını ve belirttiği adresi yazmasını söyler. Uyandığında bir kâbus gördüğünü zanneden kahraman, masanın üzerinde adres yazılı kâğıdı görünce geceleyin gelen telefonun gerçek olduğunu anlar ve telaş içinde kendini dışarıya atar. İstanbul sokaklarında yürümeye başlayan kahraman, Lebon'a uğrar. Orada otururken gözleri ecnebi bir kıza takılır, bu kız kahramana yıllar önce hayalini kurduğu ve bir türlü kavuşama-

dığı Ketî'yi hatırlatmıştır. Ketî'ye benzettiği kız, ara sokaklardan birinde gözden kaybolduktan sonra cebinden adres yazılı kâğıdı çıkarır ve kimin telefon ettiği üzerine düşüncelere dalar. Bir süre sonra bu adrese gitmeye karar verir. Verilen adresin yer aldığı sokağın başına geldiğinde, ihtiyar adamın da evde olabileceğini düşünerek bir kahvehaneye girer ve verilen adresteki apartmanı gözlemeye başlar. Kahveci çırağının Ankara'da yaşadığı rüya gibi gecede karşılaştığı çocuk olduğunu fark eder ve heyecanlanır. Heyecanlanır çünkü doğru yol üzerindedir, çocuk bu kahvehanede ise diğerleri de buradadır diye düşünür. Çocuğun kendisini tanımasından korkmakla birlikte onunla konuşmaktan da çekinmez. Kahvehanede bir süre oyalanan kahraman, gözlediği apartmandan yaşlı bir adamın ayrıldığını görür. İhtiyar atlete benzettiği bu adamın uzaklaşmasından sonra hesabı ödeyerek kahvehaneden ayrılır ve genç kızın bulunduğunu tahmin ettiği apartmana girer. Verilen adresteki kapının önüne gelir, kapıyı çalar ve kendini tanıtır. Genç kız kapıyı açamayacağını, ihtiyar adamın kapıyı üzerinden kilitleyip gittiğini ve her an dönebileceğini söyler. Ben-anlatıcı ve genç kız bir süre konuşurlar. Kahraman kapıyı kırıp genç kızı evden çıkarmaya çalışırsa da bunu başaramaz. Kapıyı kırmaya çalışırken apartman sakinleri durumu fark eder. Ben-anlatıcı, bir kâğıda adresini ve adresini yazarak kapının altından atar ve apartmanı terk ederek evine döner. Evinde gün boyu yaşadıklarını ve kendisini telefonla arayan kişiyi düşünür. Telefon eden kişi, yeniden arayabilir umuduyla yaşamaya devam eder.

Gülsoy, Tanpınar'ın hikâyesini devam ettirerek Türk hikâyesinde metinler arası ilişkiler bağlamında özgün bir örnek ortaya koyar. Murat Gülsoy'un hikâyesi, Tanpınar'ın aynı adlı hikâyesinin bittiği yerde başlamaktadır. İki

hikâye arasında tema, işleniş, dil ve üslup bakımından bazı paralellikler göze çarpar.

Murat Gülsoy'un hikâyesi de Tanpınar'ın "Geçmiş Zaman Elbiseleri" hikâyesi gibi ben anlatıcı ağzından anlatılır. Gülsoy'un hikâyesinde de kahraman; iradesizliğinden yakınan, kaderin tesadüfleri karşısında yenilmiş bir kişi olarak sunulmaya devam eder. Hikâyenin sonunda mağlup olmuş, kader karşısında savrulmuş ve hayata tutunamamış bir kişiyle karşılaşırız: "Bir türlü kıramadığım ve değiştiremediğim çelik halatlarla örülmüş kaderin düğümlerinden birine toslamıştım." (s. 138)

Her iki hikâyenin şahıs kadrosu hemen hemen aynıdır. Ben anlatıcı ile geçmiş zaman elbiseleri giymiş genç kız, her iki hikâyenin de en önemli şahıslarıdır. Gülsoy'un hikâyesinde ihtiyar adam, Ketî ve çocuk (çocuğun annesi ölmüştür ve o artık bir kahvehanede çırağıdır); hikâye kurgusuna yön veren kişiler olarak değil, Tanpınar'ın hikâyesindeki konumları ile az çok benzerlik gösterecek şekilde yer alırlar. Gülsoy'un hikâyesindeki "yaşlı atlet" zalim olmaya devam eder, zira genç kızın üzerinden kapıyı kilitleyip gitmiştir. Gülsoy, hikâyesinde Ketî'ye ulaşamayan bir hayal, çocuğa korkularını artıran bir kahvehane çırağı olmaktan öte bir anlam yüklemeyiz. Yazar, hikâyesine bu kişilerin yanı sıra telefon eden meçhul şahıs, Ketî'ye benzetilen ecnebi kızı, kahvehanede konuşan insanları ve apartman sakinlerini dâhil eder.

Gülsoy'un hikâyesi de Tanpınar'ınki gibi bir "kaybediş" hikâyesidir. Önce bulan, sonra kaybeden bir kahramanı vardır her iki hikâyenin de. Her iki hikâye birlikte okunduğunda kahramanın yaşadıkları Sisifos'un hâline benzer. Tanpınar'ın kahramanı, tüm gün hayalini kurduğu Ketî'yi kaybeder, kumarda kaybeder, yolunu kaybeder, rüya gibi bir gecede tanıdığı ve âşık olduğu genç kız kaybeder. Kahraman,

günler sonra Bursa'daki bir seyahati esnasında genç kız yeniden görse de ona yine kavuşamaz ve yine kaybeder. Gülsoy'un hikâyesinde de ben-anlatıcı, meçhul bir kişi tarafından telefonda verilen adrese gider, geçmiş zaman elbiseleri giyen kız bulur, onunla konuşur fakat sonuçta kapıyı kıramadığı için onu yine kaybetmek zorunda kalır. Bununla birlikte Gülsoy'un hikâyesinin sonunda kahramanın umudunu yitirmediği görülür. Kaybeden kahraman, Sisifos gibi yolun başına döner ve umutla beklemeye başlar:

Ama yine de içimde bir umut var. Henüz beni kimin arayıp o adresi verdiğini bilmiyorum. Bitmiş bir hikâyeyi yeniden canlandıran o esrarlı kişi bunu yine yapabilir, bir fırsat daha verebilir. Yeterince istersem ve yeterince sabredersem.... Mademki beni düşünen biri var... Kim olduğunu bilmesem de beklemeye değer! Çünkü, bir kez olan, bir daha olabilir. Bir kez yaşanan, tekrar yaşanabilir. Bu umut olmasaydı, yaşamanın ne anlamı kalırdı? (s. 139)

Gülsoy'un hikâyesinde Tanpınar'ın hikâye dil ve üslubunu devam ettirmeye çalıştığı, bu anlamda ön metnin diline sadık kalmaya çalıştığı görülür. Örneğin Gülsoy da Tanpınar gibi, hikâyesinde genç kızın babasının kuvvetli yönünü vurgulamak için "ihtiyar atlet" tabirini kullanmaya devam eder. Eski zaman elbiseleri giyen genç kız, Gülsoy'un hikâyesinde aynı cümlelerle kurguya dâhil olur: "Susunuz, çok yavaş konuşmalıyız, duyabilirler." (s. 134) Ben anlatıcı, bu cümlelere ve devamında genç kızın kurduğu diğer cümlelere o kadar aşınadır ki aynılarını genç kız ile karşılaştığında tekrar etmeye başlar. Tanpınar'ın hikâyesinde genç kız tarafından kurulan cümleler, Gülsoy'un hikâyesinde ben-anlatıcının dilinden dökülür:

Şüphesiz gelmemeliydim. Yaptığım doğru

değil, bununla beraber duramadım, kim olduğunuzu merak ettim.(...) Sonra hep aynı insanlar, aynı yüzler... Yalnızlık o kadar fena bir şey ki... (s. 134-135)

Gülsoy'un hikâyesinde eski zaman elbiseleri giymiş genç kız kapı ardında, görülemeyen ve ulaşılamayan masalsi bir figür olarak Tanpınar'ın cümleleri ile var olmaya devam eder. Her iki metin arasındaki dikkat çekici bir diğer benzerlik, hikâyelerdeki vakaların oluş zamanı ile ilgilidir. Her iki hikâyede de olaylar "Perşembe" günü cereyan eder.

Murat Gülsoy'un edebî metni çoğu zaman "deneysel bir oyun" haline getirdiği, metnin oluşum sürecini okurla paylaştığı, yahut metne eklediği atıflar ve alıntılar sayesinde başka metinlerle ilişkilendirerek bir "üst kurmaca" oluşturmaya çalıştığı bilinmektedir.¹ Gülsoy, "Geçmiş Zaman Elbiseleri" adlı hikâyesinde de bu tür oyunlardan birine başvurur. Ben anlatıcı, kahvehanede beklerken masada duran çözülmüş kare bulmacadaki sorulara odaklanır ve bu sorulardan biri sayesinde üç kere art arda Ahmet Hamdi Tanpınar'ı hatırlatır:

Kafam bu olayla o kadar meşguldü ki (*Huzur* adlı romanın yazarı... Radyumun simgesi... Eski dilde su) çözülmüş kare bulmacanın (*Huzur* adlı romanın yazarı... Radyumun simgesi... Eski dilde su) ilk sorusunu defalarca okumuş (*Huzur* adlı romanın yazarı... Radyumun simgesi... Eski dilde su) olduğunu neden sonra fark ettim. (s.131)

Âlemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler'in Gülsoy'un hikâye kitapları içerisinde farklı bir yeri vardır. Kitabın birinci bölümünde

yedi hikâye, ikinci bölümde ise önceki bölümdeki hikâyelerin yazılma sürecini anlatan "Âlemlerin Sürekliliği" adlı uzun bir hikâye yer alır. Kitabın bu son bölümü metinlerin birbirleriyle bağlantılı okunmasını sağlar. Burada, kitabın ana kahramanı genç yazarı Tanpınar'ın *Âşşyan*'daki kabri başında buluruz:

Mezarlığa girdiğimde karşıma çıkan Tanpınar'ın mezar taşındaki mısralar, aldığım ölüm haberiyle dağılmış olan ruhuma adlandıramadığım bir ilacın etkisini yapmış, beni büyülemişti. Ne içindeyim zamanın/Ne de büsbütün dışında... Hemen zihnimden gerisini tamamlamıştım: Yekpare, geniş bir anın/ Parçalanmaz akışında... (s. 198)

Tanpınar'ın mezar taşında yazılanlar, Gülsoy'un kahramanı genç yazarın zaman ve âlemlerin sürekliliği hususunda düşünmesine yol açar. "Âlemlerin Sürekliliği" bölümü ile "Geçmiş Zaman Elbiseleri" hikâyesinin bağı bu noktada ortaya çıkar. Gülsoy, âlemlerin sürekliliğine işaret eden hikâye kitabında bir anlamda edebiyatta da sürekliliği göstermek amacıyla Tanpınar'ın "Geçmiş Zaman Elbiseleri" hikâyesini devam ettirmiştir.

¹ Bu konuda bkz.: Şahmurat Arık (2008), "Kurmacanın Üst Kurmacaya Dönüştürülmesinde Murat Gülsoy Hikâyeleri", *Hikâyenin Bugünü Bugünün Hikâyesi 80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu Bildirileri* kitabı içinde (Haz.: M. Fatih Andi-Ömür Ceylan), Ümraniye Belediyesi Yayınları, İstanbul, s. 338-357.